

Mauersberg, Stanisław

Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN za rok 1981

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 27/2, 509-514

1982

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

INSTYTUT HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI PAN

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI
PAN ZA ROK 1981

I. REALIZACJA PLANU BADAŃ NAUKOWYCH

W roku sprawozdawczym działalność Instytutu koncentrowała się wokół następujących grup tematycznych:

1. *Historia nauki polskiej*

Prace nad kolejnym, czwartym tomem *Historii nauki polskiej* (red. prof. B. Suchodolski), choć opóźnione wskutek śmierci głównego autora tomu — prof. J. Hulewicza, posunęły się jednak znacznie naprzód. Opracowano większą część obszernego rozdziału ogólnego o warunkach rozwoju nauki polskiej w latach 1863—1918 (doc. S. Brzozowski) oraz szereg rozdziałów, przedstawiających rozwój poszczególnych dyscyplin. Przeprowadzono w Komitecie Historii Nauki i Techniki dyskusję nad koncepcją całości i gotowymi częściami dzieła oraz rozpisano ankietę wśród członków Komitetu dotyczącą stanu prezentowanych przez nich dyscyplin w latach 1863—1918. Zaawansowano prace nad tomem V (1918—1951) zarówno w części ogólnej, jak i szczegółowej oraz nad tomem VIII — biograficznym i IX — bibliograficznym, który jest już w końcowej fazie opracowania (mgr J. Schiiller).

W dziedzinie badań nad wczesnymi związkami nauki polskiej z nauką europejską opóźniły się o pół roku — wskutek poszerzenia bazy źródłowej — prace nad monografią pt. *Skarbiec wiedzy Brunetto Latiniego. Trzynastowieczna myśl encyklopedyczna jako wyraz tendencji do upowszechniania wiedzy* (doc. M. Frankowska-Terlecka). Kontynuowano badania tekstów astronomicznych i astrologicznych z XIV—XVII w. (prof. J. Dobrzycki, dr M. Malewicz) oraz zawartości polskich źródeł haglograficznych X—XV w. od strony wiedzy medycznej ich autorów (dr M. Malewicz). Poważnie zaawansowano monografię *Uczony w świadomości polskiego środowiska naukowego XV w.*, ukazując w niej rolę i funkcję Wszecznicy Krakowskiej jako korporacji uczonych oraz wykonano wstępne prace zmierzające do wydania antologii tekstów uniwersyteckich z XIV—XV w. Dotychczasowym rezultatem tych studiów jest rozprawa o dwu modelach uczonego w początkach działalności uniwersytetu krakowskiego (dr J. Drewnowski). W zakresie badań nad recepcją filozofii praktycznej Arystotelesa w XII—XV w. ustalono dzieje poszczególnych ksiąg *Ekonomiki* w języku greckim, ich łacińską recepcję w średniowieczu i rolę komentarzy do średniowiecznych tłumaczeń łacińskich (dr. A. Słomczyńska).

Rozpoczęto źródłowe badania nad *scientia curiosa* jako formą popularyzacji nauki w XVI w. (doc. T. Bieńkowski) oraz nad procesami kształtowania się kręgów ludzi uczonych w Rzeczypospolitej ówczesnego Oświecenia (dr J. Kozłowski). Kontynuowano studia nad społeczną rolą uczonego w dobie Oświecenia na przykładzie Onufrego Kopczyńskiego (doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa).

W dziedzinie badań nad głównymi kierunkami badawczymi i szkołami w naukach ścisłych XIX i XX w. rozpoczęto studia nad problemami klasyfikowania pierwiastków chemicznych w XIX stuleciu (dr hab. S. Zamecki) i nad rozwojem geotektoniki teoretycznej (analiza metod badawczych w aspekcie historycznym — dr A. Arendarski) oraz przygotowano wstępną wersję pracy traktującej o elementach nauk matematyczno-przyrodniczych w czasopiśmie warszawskich okresu pozytywizmu (dr M. Bąk). Praca ukazuje działania pozytywistów zmierzające do zjednoczenia nauk matematyczno-fizycznym poparcia społecznego i zapewnienia na-

leżnego im miejsca w kulturze narodowej. Nie zakończono — z powodu dłuższych urlopów — badań nad powstaniem i rozwojem ośrodka fizyki eksperymentalnej w Uniwersytecie Jagiellońskim (dr K. Szymborski) i nad geometrią różniczkową i równaniami różniczkowymi w pracach Kazimierza Żórawskiego (mgr D. Hupałowska).

2. Najważniejsze osiągnięcia badawcze uczonych polskich, ich oddziaływanie w nauce światowej

W dziedzinie badań nad dziełem Kopernika oraz nad środowiskiem naukowym jego epoki przygotowano do druku tom II *Dzieł wszystkich M. Kopernika* w wersji rosyjskiej (dr A. Słomczyńska) i kontynuowano prace redakcyjne nad pozostałymi tomami. Prowadzono dalsze badania nad źródłami doktrynalnymi działalności Kopernika jako męża stanu, nad księgozbiorem Kopernika w Uppsali i dziejami bibliotek warmińskich wywiezionych do Szwecji (mgr M. Golińska-Gierych) oraz nad kulturą umysłową Warmii i biskupstwem warmińskim czasów Kopernika (współpracownicy).

Kontynuowano badania nad kosmologią i psychologią Witelona (dr J. Burhardt). Ukończono i opatrzono komentarzem przekład polski księgi II *Perspektywy* Witelona, dotyczącej fizyki i prowadzono dalsze prace nad księgą III (zespół UMK, kier. doc. W. Wróblewski). Uzupełniono i przygotowano do druku pracę o katalogu gwiazdym Jana Heweliusza (dr P. Rybka) oraz prowadzono studia nad biblioteką i korespondencją Heweliusza (współpracownik). Zakończono rozprawę pt. *Optyka XV w. — między nauką średniowieczną i nowożytną* (dr G. Rosińska).

W wydawnictwie dzieł O. Langego i M. Kaleckiego kontynuowano prace nad skróconą edycją dzieł O. Langego w języku angielskim (mgr H. Hagemeyer i mgr F. Lange), ukończono tomy III i IV oraz wstępnie przygotowano tom V *Dzieł M. Kaleckiego*. Podjęto również pracę nad monografią: *Michał Kalecki o gospodarce socjalistycznej* (doc. J. Osiatyński).

3. Historia nauk przyrodniczych i lekarskich

Z zakresu prac nad historią nauk geograficznych i biologicznych prowadzono studia nad wkładem kartografii polskiej do rozwoju kartografii światowej (współpracownicy). Zakończono źródłowe badania nad recepcją Geografii Ptolomeusza do 1475, które ukazują narodziny nowożytnego warsztatu kartografa i proces wdrażania matematycznej metody ptolomejskiej do kartografii renesansowej oraz określają rolę dzieła Ptolomeusza w kulturze Renesansu. Rozprawa na ten temat wejdzie do zbiorowego wydawnictwa *History of Cartography* (prof. J. Babicz). Kontynuowano studia nad polskim piśmiennictwem z historii geografii i kartografii (mgr W. Werner) i nad wybranymi zagadnieniami z dziejów kartografii polskiej (zespół). Opracowano komentarze do uprzednio przetłumaczonej *Fizjologii roślin* Teofrasta (zespół). Rozpoczęto badania nad recepcją idei Humboldta w historii biologii ogólnej w Polsce (mgr W. Grębecka).

W dziedzinie nauk medycznych rozpoczęto studia nad początkami i rozwojem naukowej medycyny klinicznej (dr hab. Z. Podgórska-Klawe) i prowadzono nadal badania nad uwarunkowaniami społecznymi i politycznymi rozwoju polskich nauk medycznych. Opracowano kalendarz dziejów polskiej medycyny XIX i XX w. oraz kontynuowano pracę nad słownikiem lekarzy polskich (współpracownicy). Rozprawa o zdrowotności klasy robotniczej Warszawy na przełomie XIX i XX w. (dr hab. Z. Podgórska-Klawe) zostanie włączona do kolejnego tomu dziejów klasy robotniczej (Instytut Historii). Kontynuowano wysiłki nad syntetycznym opracowaniem

dziejów farmacji polskiej w latach 1918—1978 (dr hab. B. Kuźnicka z zespołem) oraz nad rozprawą poświęconą badaniom chemicznym lecznictwa wód mineralnych w Polsce w latach 1800—1859 (mgr H. Lichocka). Ponadto prowadzono badania nad źródłami do historii środków leczniczych w dawnej Polsce (zespół).

4. Historia wybranych gałęzi techniki

Przygotowano I wersję obszernej pracy o historii maszyn elektrycznych oraz opracowano rozprawę przedstawiającą zarys historii elektroenergetyki na ziemiach polskich do I wojny światowej (mgr inż. L. Królikowski). Wykonano dalsze opracowania cząstkowe służące przygotowaniu syntezy o rozwoju polskiej techniki lotniczej do końca II wojny światowej (mgr inż. A. Glass i współpracownicy). Opracowano popularny słownik biograficzny polskich pionierów techniki (red. nauk.: dr inż. B. Orłowski). Kontynuowano badania nad polskim wojskowym piśmiennictwem technicznym do końca XIX w. (współpracownik).

Studia nad techniką hutnictwa żelaza w Polsce XVIII-wiecznej rozszerzono o ważne źródło niemieckie: *Raport „des Ober Berg Rath von Redens und Kammer Herrn von Stein”* z 1781 r., które wymagało przetłumaczenia i opracowania. Ponadto kontynuowano badania nad życiem Walentego Roździeńskiego i nową interpretacją jego dzieła z 1612 r. *Officina Ferraria* (mgr S. Miczulski).

5. Dzieje poznania ziem polskich

W tej dziedzinie prowadzono studia nad wybranymi zagadnieniami tematycznymi oraz opracowano niektóre zadania cząstkowe, a mianowicie: zbadano wkład botaników krzemienieckich w poznanie szaty roślinnej Polski w porównaniu z dziełem uczonych wileńskich (mgr W. Grębecka), badano rolę i miejsce zoologii wileńskiej w latach 1780—1830 na tle ówczesnej nauki europejskiej (dr K. Plasota) oraz opracowano fizjografię kraju w projektach map i ankietach końca XVIII w. (mgr W. Werner). Zaawansowano, lecz nie zakończono studiów nad zasięgiem terytorialnym i kierunkami badań ziem polskich na łamach „Dziennika Wileńskiego” (mgr A. Dziurlikowska). Kontynuowano prace nad „Pamiętnikiem Fizjograficznym” jako organem badawczym ziem polskich (współpracownicy) i nad słownikiem leśników polskich (zespół).

6. Badania nad historią polskiego środowiska naukowego i technicznego za granicą

W ramach współdziałania z naukowcami radzieckimi w przygotowaniu książki *Polsko-rosyjska i polsko-radziecka współpraca naukowa* zakończono wstępną wersję opracowań polskich autorów (doc. B. Jaczewski, dr J. Róziewicz, dr E. Tomaszewski). Rozpoczęto nowy etap badań nad związkami Akademii Nauk w Petersburgu z nauką polską i Polakami w latach 1725—1918 (dr J. Róziewicz). Prowadzono studia nad kontaktami naukowymi polsko-francuskimi w latach 1918—1939 (doc. B. Jaczewski) oraz nad wkładem Polonii francuskiej w rozwój nauki we Francji (dr D. Rederowa). Przerwano studia nad polsko-amerykańskimi stosunkami naukowymi w latach 1918—1939 z powodu odejścia z pracy osoby pracującej nad tym tematem.

Przygotowano do druku obszerną monografię o studenckich organizacjach Polaków na Uniwersytecie Lipskim w latach 1972—1919 (dr E. Ergetowski). Kontynuowano badania działalności inżynierów polskich na obczyźnie (Afryka, Norwegia, Portugalia) i opracowano rozprawę o wkładach polskich inżynierów w budowę podstaw nowoczesnej Turcji w XIX w. (dr inż. B. Orłowski). Badano również

działalność naukową polskich lekarzy za granicą (współpracownik). Bliska ukończenia jest rozprawa o życiu umysłowym w Rzeczypospolitej pierwszej połowy XVIII w. w świetle lipskich czasopism naukowych (mgr J. Jarzęcka).

7. *Badania nad dziejami edukacji narodowej*

Zakończono drugą redakcję monografii *Kolonie akademickie Uniwersytetu Krakowskiego wobec szkoły humanistycznej i tradycji rodzimej 1588—1773* (mgr W. Grzelecki). Praca ukazuje wpływ XVI-wiecznej szkoły humanistycznej na program szkół — kolonii akademickich i charakteryzuje odrębność ideową i programową szkolnictwa akademickiego w powiązaniu ze staropolską tradycją wychowawczą. Prowadzono nadal — we współpracy z autorami czeskimi — prace nad tematem: *Znajomość Komeńskiego na ziemiach polskich w w. XVII—XX* (doc. T. Bienkowski). W pracach nad słownikiem nauczycieli polskich (od XVI w.) sporządzono kartotekę blisko 800 nauczycieli szkół średnich Królestwa Polskiego (dr L. Grochowski). Posunięto naprzód badania nad rolą nauczycieli Collegium Nobilium w polskim Oświeceniu (mgr M. Kinowska). Kontynuowano studia nad tradycjami Komisji Edukacji Narodowej w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim (mgr A. Zielińska) oraz nad funkcją społeczną szkoły wyższej od połowy XVIII w., koncentrując się na badaniach porównawczych systemu szkolnego KEN i rosyjskiego na początku XIX w. (doc. K. Bartnicka). Prowadzono badania nad oświatą dorosłych i upowszechnianiem nauki w Galicji w okresie autonomii (dr R. Terlecki) oraz nad popularyzacją nauki i samokształceniem na przełomie XVIII i XIX w. w Królestwie Polskim (mgr L. Zasztowt).

Zaawansowano prace nad tematyką popularyzacji nauki w XIX w. i kształcenia zawodowego w Polsce w latach 1918—1939 (prof. J. Miąso). Ponadto kontynuowano badania archiwalne działalności Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych w okresie międzywojennym (dr J. Chodakowska) oraz udziału Polski w międzywojennym ruchu pedagogicznym w tych latach (dr L. Grochowski). Rozpoczęto studia nad problematyką wpływów i powiązań wzajemnych między oświatą szkolną i pozaszkolną a procesami demokratyzacji społeczeństwa II Rzeczypospolitej (prof. S. Mauersberg). Zakończono rozprawę *Pracownicy nauki w tajnym nauczaniu średnim w Małopolsce 1939—1945* (dr R. Terlecki), nie udało się natomiast zakończyć monografii o tajnej oświacie w Warszawie 1939—1944 (dr W. Garbowska), ponieważ nieoczekiwane pojawienie się publikacji na ten temat pióra J. Kaźmierkiej (*Szkolnictwo warszawskie w latach 1939—1945*. PWN 1980) zmusiło autorkę do zmiany dotychczasowego ujęcia tematu i poszerzenia badań archiwalnych.

Współpracujący z Instytutem zespół badaczy z UAM (kier. prof. S. Michalski) rozpoczął studia nad wychowaniem narodowym w zaborze pruskim (3 tematy), kierunkami wychowania w II Rzeczypospolitej (3 tematy) oraz rolą oświaty w przeobrażeniach ekonomicznych i społeczno-kulturalnych Śląska Opolskiego (1 temat).

Ponadto opracowano do druku materiały z międzynarodowej konferencji historii wychowania (Jabłonna 1980), dotyczącej innowacji w oświacie i wychowaniu w kontekście historycznym, a PWN przygotowało II wydanie dwutomowej *Historii wychowania XX w.* (red. J. Miąso).

8. *Historia organizacji nauki*

Kontynuowano badania nad mecenatem Stefana Batorego w dziedzinie nauki i szkolnictwa w Polsce (doc. J. Sudowski) i nad mecenatem naukowym Jana III Sobieskiego, przy tym ze studiów nad intelektualnym formowaniem się przyszłego mecenasa zarysował się kształt odrębnej monografii o naukach, studiach

i peregrynacjach Jana III (doc. K. Targosz). Prowadzono studia nad Towarzystwem Naukowym Krakowskim w pierwszej połowie XIX w. (dr D. Rederowa), nad społecznym mecenatem nauki w Królestwie Polskim w latach 1859—1905 (mgr J. Piskurewicz) oraz nad rolą „Biblioteki Warszawskiej” jako organizatora nauki w okresie międzypowstaniowym (współpracownicy).

W zakresie prac nad problemami interdyscyplinarnymi historii nauki XIX i XX w. badano wpływ prądów umysłowych na rozwój nauk i refleksję teoretyczną nad nauką oraz tworzenie się form organizacji nauki sprzyjających integracji różnych dziedzin działalności naukowej (zespół). W obrębie tych prac zakończono rozprawę *Ludwika Kulczyckiego spotkania z marksizmem* (współpracownik) oraz kontynuowano badania nad dziejami konkursu im. S. B. Lindego (dr H. Horodyska). Opracowano wstępną wersję o Fundacji im. Jerzmanowskich (mgr A. Biernecki). Kontynuowano pracę nad monografią o Towarzystwie Naukowym Warszawskim (dr Z. Skubała-Tokarska) i rozpoczęto badania nad rolą Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w życiu naukowym środowiska poznańskiego (1945—1973 — dr T. Naganowski).

Nie udało się zakończyć monografii *Polityka naukowa Włoch po II wojnie światowej* (dr E. Tomaszewski), ponieważ autor nie miał możliwości wykorzystania materiałów uzupełniających w Consiglio Nazionale delle Ricerche w Rzymie. Nie zakończono również prac nad tematem *Spółeczny ruch naukowy w Polsce Ludowej na tle międzynarodowym* (dr W. Rolbiecki).

9. Badania interdyscyplinarne i metodologiczne

Zakończono pracę nad monografią *Człowiek i porządek świata* (doc. S. Amsterdamski). Opracowano angielską wersję książki o czasie pt. *Varieties of Time*, która ukaże się w 1982 r. w wydawnictwie amerykańskim (prof. W. Voisé). Na ukończeniu jest praca o realizacji idealnego czasu przyszłego — propozycja od Platona do Marksa (prof. W. Voisé) oraz rozprawa o pojęciu nauki występującym w XIX i XX w., wykluczającym poglądy o charakterze metafizycznym (dr J. Skarbek). Natomiast w opracowaniu dzieła zbiorowego polsko-radzieckiego o ogólnoteoretycznych zagadnieniach rozwoju techniki i nauk technicznych (red. prof. E. Olszewski) wystąpiło znaczne opóźnienie spowodowane przez stronę radziecką (nieukończenie tekstów i zmiana koncepcji pracy).

10. Informacje dodatkowe

W 1981 r. pracownicy Instytutu opublikowali 9 wydawnictw zwartych, 36 obszernych rozpraw, studiów i artykułów naukowych i 13 większych artykułów popularnonaukowych. Do wydawnictw przekazano 8 monografii, 37 obszernych rozpraw, artykułów i studiów oraz 5 większych artykułów popularnonaukowych.

W roku sprawozdawczym pracownicy Instytutu wygłosili 20 referatów na konferencjach i sesjach międzynarodowych i 13 referatów na konferencjach krajowych (nie licząc konferencji organizowanych w Instytucie).

Jedenastu pracowników Instytutu (3 profesorów, 6 docentów i 2 adiunktów) prowadziło zajęcia dydaktyczne w szkołach wyższych (4 na pólatach, 7 na godzinach zleconych) w formie wykładów, seminariów i ćwiczeń.

Trzech pracowników Instytutu otrzymało w 1981 nagrody Sekretarza Naukowego PAN:

1. doc. Kalina Bartnicka — działalność edukacyjna Jana Śniadeckiego. Ossolineum Wrocław 1980;
2. doc. Irena Stasiewicz-Jasiukowa — Człowiek i obywatel w piśmiennictwie naukowym i podręcznikach polskiego Oświecenia. Ossolineum Wrocław 1979;

3. dr Krzysztof Szymborski — Relacje teorii i eksperymentu w genezie fizyki kwantowej. Ossolineum Wrocław 1980.

Ponadto mgr inż. A. Glass uzyskał nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki za książkę pt. *Polski transport lotniczy* (Warszawa 1980), której jest współautorem, a dr B. Orłowski i dr K. Szymborski otrzymali nagrody za popularyzację nauki — pierwszy wydawnictwa Sigma, drugi zaś „Kuriera Polskiego”.

Stanisław Mauersberg
(Warszawa)

II. PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE I WYDAWNICTWA CIĄGŁE

W roku 1981 Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN opublikował 11 pozycji książkowych (w tym trzy — techniką małej poligrafii) oraz trzy wydawnictwa ciągłe o łącznej objętości około 309 arkuszy wydawniczych.

W serii *Monografie z Dziejów Nauki i Techniki* Wydawnictwo Ossolineum wydało trzy pozycje. Tom CXXIII — Małgorzata Malewicz: *Zjawiska przyrodnicze w relacjach dziejopisarzy polskiego Średniowiecza*. Gdańsk 1980 (14,50 ark. wyd.). Praca zawiera analizę spostrzeżeń i obserwacji z zakresu wiedzy o Ziemi, astronomii i astrologii, medycyny i biologii, zawartych w rocznikach i kronikach polskich od XI do XV wieku. Tom CXXIV — Waldemar Voisé: *Europolonica. La circulation de quelques themes polonais...* Gdańsk 1981 (12 ark. wyd.). Jest to zbiór rozpraw — w języku francuskim, włoskim i angielskim — które ukazują związki kultury umysłowej polskiej z kulturą umysłową Europy od XIV do XVII stulecia. Tom CXXV — Stefan Zamecki: *Wkład Wojciecha Świętosławskiego (1881—1968) do chemii fizycznej*. Gdańsk 1981 (24,50 ark. wyd.). Rozprawa omawia wkład najwybitniejszego polskiego fizykochemika XX wieku — Wojciecha Świętosławskiego — w następujących specjalnościach: termochemii, równowagach fazowych, fizykochemii węgla kamiennego i smoły węglowej. Dorobek Świętosławskiego omawiany jest na tle polskiej i światowej chemii fizycznej.

W serii *Monografie z Dziejów Oświaty* Ossolineum opublikowało tom XXVI — pracę Janiny Chodakowskiej pt. *Rozwój szkolnictwa wyższego w Polsce Ludowej w latach 1944—1951*. Gdańsk 1981 (15 ark. wyd.). Praca dotyczy koncepcji reformy szkolnictwa wyższego i jej realizacji w praktyce w Polsce Ludowej w omawianym okresie.

W serii *Archiwum Dziejów Oświaty* została wydrukowana pozycja źródłowa — tom X — pt. *Raporty Szkoły Głównej Koronnej o generalnych wizytach szkół Komisji Edukacji Narodowej 1787—1793*. Gdańsk 1981 (22 ark. wyd.). Wybrała i wstępem poprzedziła Kamilla Mrozowska. Przypisy i indeksy opracowała Anna Zielińska. Tom zawiera sześć nie publikowanych dotychczas raportów z generalnych wizyt szkół koronnych Komisji Edukacji Narodowej, stanowiących jedno z najistotniejszych źródeł do poznania stanu szkolnictwa i nauczycielstwa na ziemiach polskich w okresie pełnego rozkwitu reformy szkolnej Komisji Edukacji Narodowej.

Jako pozycje zwarte poza serią ukazały się trzy znaczne tytuły (Wydawnictwo Ossolineum): 1) Bogdana Suchodolskiego *Anthropologie philosophique aux XVIIe et XVIIIe siècles* w tłumaczeniu Ireny Wojnar i Stanisława Ledóchowskiego. Wrocław 1981 (38,50 ark. wyd.). Książka stanowi syntetyczną wersję rozważań na temat rozwoju filozofii człowieka; zawiera bogaty materiał ilustracyjny. 2) Praca zbiorowa pod redakcją Waldemara Voisé i Zofii Skubały-Tokarskiej pt. *Z historii polskiej logiki*. Gdańsk 1981 (27 ark. wyd.). Tom obejmuje omówienie kilku najwybitniej-